

Milovan RADAKOVIĆ¹

UDK: 551.24 (53)
Bibliid 0025-8555, 64(2012)
Vol. LXIV, br. 2, str. 233–254
Izvorni naučni rad
Maj 2012.
DOI: 10.2298/MEDJP1202233R

GEOPOLITIČKI POLOŽAJ ROGA AFRIKE

APSTRAKT

Autor na početku rada daje konkretizaciju termina geopolitika, sukob i objašnjenje geografskog termina Rog Afrike. U daljim razmatranjima izvršena je karakteristika i klasifikacija sukoba između afričkih zemalja. Rad obuhvata i analizu geopolitičkih karakteristika Roga Afrike, i daje kratku sintezu država na ovom prostoru. U radu se dalje objašnjavaju se uzajamne veze i karakter sukoba između Etiopije i Eritreje, zatim, sadašnje vojno prisustvo na Rogu Afrike i značaj moreuza Bab-el-Mandeb. Autor analizira energetska povezanost Roga Afrike i Bliskog istoka, regionalne i interregionalne uticaje na države Roga Afrike i daje zaključna razmatranja.

Ključne reči: Geopolitika, Rog Afrike, Etiopija, Eritreja, Somalija, sukob, energetika.

UVOD

Pojam sukoba ili konflikta, kao najšira definicija enciklopedijskog tipa, mogla bi da se svede na konstataciju da je sukob suprotstavljanje interesa, potreba i ciljeva dva ili više aktera. U najopštijoj kvalifikaciji sukoba moguće ih je razvrstati na one koji se dešavaju u prirodi i na one koji izbijaju u društvu – u odnosima među ljudima i njihovim zajednicama. Društveni konflikti mogu da budu unutrašnji, odnosno da izbijaju unutar užih ili širih društvenih zajednica. Međunarodni sukobi su oni do kojih dolazi između pojedinih država i drugih zajednica, a prvenstveno između država. Ovi sukobi se mogu podeliti na unutrašnje i spoljne. Unutrašnji konflikti mogu biti vezani za plemenske odnose unutar pojedinog afričkog

1 Dr Milovan Radaković, naučni saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd. E-mail adresa: mradakovic@diplomacy.bg.ac.rs.

društva.² Plemensko-etnički sukobi bili su rezultat nerazvijenosti afričkih društava. Njihovi uzroci su se uglavnom svodila na dva razloga. Prvi, koji se odnosio na plemensku prevlast u okviru određene teritorije i etničku rasprostranjenost, koja često nije bila pokrivena granicama pojedinih država. Ovo poslednje je u pojedinim afričkim državama služilo kao opravdanje za rat.

Međunarodni sukobi mogu da se podele na više načina, a) prema razmerama – na lokalne, one koji izbijaju između dve ili manjeg broja država i čije posledice ne ugrožavaju neposredno mir i bezbednost međunarodne zajednice u celini, i globalne – one u kojima učestvuje veliki broj ili čak većina država, a posledice se osećaju u celom svetu; b) prema domenu sukobljavanja – na političke, pravne, ekonomske, sukobe u oblasti kulture itd. c) prema sredstvima koja se koriste – od političkih, ekonomskih i diplomatskih do vojnih.³

Spoljni konflikti su oni koji su izazvani između afričkih država, čiji je uzročnik treća strana, van afričkog kontinenta. Ovi konflikti su najpre bili povezani sa oslobodilačkim pokretima u afričkim zemljama, ali i na međusobne sukobe afričkih država, koji su rezultat rivalskih odnosa velikih sila u kojim je afrički kontinent bio jedan od poligona tog rivaliteta. Po okončanju procesa oslobođenja od kolonijalnog ropstva, afričke države su postale poligon za ideološko suprotstavljanje velikih sila. Gotovo po pravilu, u međusobnim sukobima umesto vlastitih, afričke države su bile reprezenti ideoloških i drugih sukoba između SAD i Sovjetskog Saveza.⁴ Unutrašnji sukobi u svojoj višoj fazi mogu se podeliti na sukobe dve ili više afričkih zemalja. Spoljni konflikti su oni koji su izazvani između afričkih država ali čiji je uzročnik treća strana, van afričkog kontinenta. Ovi konflikti su najčešće bili povezani sa oslobodilačkim pokretima u afričkim zemljama, ali i na međusobne sukobe afričkih država, a koji su rezultat rivalskih odnosa velikih sila u kojim je afrički kontinent bio jedan od poligona tog rivaliteta. Naime, posle borbi za oslobođenje od kolonijalnog ropstva, afričke države su postale poligon za ideološko suprotstavljanje velikih sila. Posle borbi za oslobođenje od kolonijalne dominacije, gotovo po pravilu, u međusobnim sukobima umesto vlastitih, afričke države su bili reprezenti ideoloških i drugih sukoba između SAD i Sovjetskog Saveza.⁵

2 Klasičan primer takvog sukoba bio je rat između Ruande i Burundija 1972–1973.

3 Bojana Tadić, *Sukobi među nesvrstanim zemljama*, (dokumentacioni prilog, Ana Damian), Međunarodna politika, Beograd, 1987.

4 Međunarodna politika, br. 792, 1983, str. 22. (*Dokumenti*), Beograd, 1983.

5 Međunarodna politika, br. 792, 1983, str. 22. (*Dokumenti*), Beograd, 1983.

Unutrašnji sukobi u svojoj višoj fazi mogu se podeliti na sukobe dve ili više afričkih zemalja. Spoljni konflikti su oni koji su izazvani između afričkih država ali čiji je uzročnik treća strana, van afričkog kontinenta. Ovi konflikti su najčešće bili povezani sa oslobodilačkim pokretima u afričkim zemljama, ali i na međusobne sukobe afričkih država, a koji su rezultat rivalskih odnosa velikih sila u kojim je afrički kontinent bio jedan od poligona tog rivaliteta. Naime, posle borbi za oslobođenje od kolonijalnog ropstva, afričke države su postale poligon za ideološko suprotstavljanje velikih sila. Posle borbi za oslobođenje od kolonijalne dominacije, gotovo po pravilu, u međusobnim sukobima umesto vlastitih, afričke države su bili reprezentanti ideoloških i drugih sukoba između SAD i Sovjetskog Saveza.⁶

Sve ove države još uvek karakteriše određena ekonomska nerazvijenost i društva koja su i dalje u procesu razvoja.⁷ Ratovi koji prate ekonomsku i društvenu evoluciju zemalja na afričkom kontinentu, nisu karakteristika samo afričkih država, već je rat, kao krajnje negativna društvena pojava, prisutan još uvek svuda u svetu. Ipak, konflikti na afričkom tlu imaju svoju specifičnost u odnosu na sukobe u drugim delovima sveta.

Treba napomenuti da proces formiranja naroda i država na afričkom kontinentu nije bio istovremen a ni paralelan proces. Kolonijalno nasleđe u značajnoj meri dovelo je do neusklađenosti odnosno nepoklapanja nacionalnih granica sa državnim. Ovaj proces odvijao se na tlu Afrike u teškim i koplikovanim uslovima, jer su afričke države nasledile svoje nacionalne i državne granice onako kako su ih postavile kolonijalne metropole, a unutar takvih država ima mnogo različitih i međusobno sukobljenih plemena i etničkih grupa. Iako su svesne ovog problema, mnoge afričke države su proklamovale nepovredivost granica i izgradnju dobrosusedskih odnosa. To u mnogim slučajevima ipak nije pomoglo da iz pomenutih razloga i nezadovoljstva izbijaju česti sukobi između afričkih država.

DRŽAVE NA ROGU AFRIKE

Kad se koristi termin Rog Afrike misli se zapravo na Somalijsko poluostrvo, koje predstavlja najistočniji deo Afričkog kontinenta. Ovaj naziv poluostrvo je dobilo zbog vizuelne sličnosti koja podseća na rog afričkog

6 Međunarodna politika, br. 792, 1983, str. 22. (*Dokumenti*), Beograd, 1983.

7 O ovome detaljnije u: Vjačeslav Avijucki, *Kontinentalne geopolitike*, CLIO, Beograd, 2009, str. 239.

nosoroga. Zapravo, samo teritorija države Somalije ima takav oblik, ali se pod terminom Rog Afrike podrazumeva šira teritorija u koju pored Somalije spadaju i države Džibuti, Etiopija, Eritreja.

Somalija je država koja je u kolonijalnim vremenima Afrike bila podeljena između Velike Britanije (severni deo) i Italije. Godina 1960. vrlo je bitna za noviju istoriju savremene Somalije. Naime te godine je prvo Britanski Somaliland dobio nezavisnost a nedugo zatim i Italijanski deo. Iste godine obe teritorije su se ujedinile u nezavisnu državu Somaliju. Prve godine posle sticanja nezavisnosti obeležili su sukobi Somalije sa njenim susedima Etiopijom i Kenijom to je bio rat za teritorije na kojima je bilo pretežno naseljeno somalijskim plemenima. Ovo je dovelo do pogoršanja odnosa sa zapadnim zemljama i približavanja Sovjetskom Savezu. Posle 1969. u zemlji je zavedena vojna diktatura i osnažene su veze sa Sovjetskim Savezom i arapskim zemljama. Ali posle dolaska na vlast socijalista u susednoj Etiopiji, Sovjetski Savez gubi interes za pomaganjem režima u Somaliji, uticaj ove države slabi, pa Etiopija 1978. uspeva da povrati svoje teritorije izgubljene u sukobima sa Somalijom. Uskoro se Somalija našla na udaru pobunjeničkih grupa koji su imali svoje baze u Etiopiji, a 1988. godine, posle potpisivanja dogovora prema kojem su se somalijski susedi obavezali na prekid pomoći pobunjenicima, gerilske grupe su prešle u Somaliju i tamo započeli građanski rat, koji sa manjim prekidima traje i danas. Godine 1991. severni deo, bivši britanski Somaliled, proglasio je nezavisnost, uspevajući da iako međunarodno nepriznat, očuva relativnu stabilnost. Ostali deo Somalije, potonuo je u kaos i borbe rivalskih klanova i vojnih vođa. Američke i evropske mirovne snage koje su pokušale da uspostave mir u Somaliji, posle velikih gubitaka povukle su se 1993. godine. Od 1991. do danas traju manji nemiri u ovoj državi.⁸

Džibuti je najmanja država na Rogu Afrike. Međutim, njegov strateški položaj daleko je značajniji od veličine njegove teritorije. Država se nalazi na samom ulazu u Crveno more, na njegovom najisturenijem delu. Tako da je Džibuti smešten blizu najvažnijih svetskih pomorsko-trgovačkih puteva i arapskih izvorišta nafte, pa je njegov strateški položaj dominantan u odnosu na druge države Roga Afrike. Teritorija današnjeg Džibutija kroz istoriju bila je naseljena različitim plemenima. Danas su u ovoj državi dominantna dva, Afar i Somali Isa. Oba plemena su islamska, Somali Isa je somalijsko pleme pa je religiju primilo iz Somalije, a Afar putem trgovine sa arapskim plemenima. Sredinom 19. veka cela oblast je pripadala somalijskim sultanima. Francuska

8 Pogledati: Little D. Peter, *Somalia: economy without State*, Indiana University Press, 2003.

je 1886. putem ugovora sa somalijskim sultanima preuzela vlast nad ovom teritorijom. Kolonija je dobila svoje granice sporazumom sa Velikom Britanijom 1888. kada je stvoren grad Džibuti sa oko 5000 stanovnika, koji je od 1896. godine glavni grad kolonije “Francuska obala Somalije” (*Ote française des Somalis*). Na referendumu 1958. odlučivalo se da li da se teritorija pripoji Somaliji, ali je Francuska bila protiv, pa je referendum propao. Da bi se izašlo u susret želji stanovništva za određenom vrstom autonomije, ime kolonije je 1967. referendumom promenjeno u “Francuska teritorija Afar i Isa” (*Territoire français des Afars et des Issas*). Kolonija je 27. juna 1997. godine proglasila nezavisnost pod imenom Republika Džibuti. Tokom devedesetih godina dvadesetog veka afarski pobunjenici su izazvali građanski rat, ali je on zaustavljen mirovnim sporazumom iz 1994. godine.

Etiopija je vrlo specifična afrička država. Prva zabeležena zemlja na području današnje Etiopije bilo je kraljevstvo Aksum, koje se u prvom veku nove ere razvilo u pomorsku i trgovačku silu na Crvenom moru.⁹ Zemlja je primila monofizitsko hrišćanstvo u četvrtom veku. Sa širenjem Islama od sedmog veka, važnost Aksuma je smanjena, a arapsko osvajanje obala Crvenog mora odseklo je državu od važnih trgovačkih i pomorskih puteva. Ipak, zemlja nije uključena u arapsko-islamsku sferu uticaja kao Egipat i Sudan na severu. U XIV i XV veku, etiopska država je uspela da održi premoć nad muslimanskim sultanatima koji su nastali uz njenu južnu granicu, ali posle nekoliko poraza na početku XVI veka njen opstanak je doveden u pitanje. Tada je Portugal uputio vojnu pomoć Etiopiji i 1543. godine konačno je izvojevana pobjeda nad muslimanskim vojskovođama. Sa portugalskim vojnicima stigli su i misionari, pa je Etiopija u kratkom razdoblju na početku XVII. veka bila katolička država. Ipak, 1632. učvršćena je tradicionalna monofizitska doktrina, a svi kontakti sa Evropljanima za duže vreme bili su prekinuti.¹⁰

Po okončanju Drugog svetskog rata uticajni Car Hajle Selasije, uspeo je da zadrži vlast i da pripoji bivšu italijansku koloniju Eritreju, Etiopiji, dobivši na taj način izlaz na more. Početkom šezdesetih godina 20. veka jača otpor

9 O istoriji Etiopije pogledati: Marcus G. Harold, *A History of Ethiopia*, University of California Press, 2002.

10 U području južne Etiopije opustošene ratovima sa muslimanima, tokom 16. veka počeo je u većem broju da se doseljava stočarski narod Oromo čije su pripadnike etiopski starosedeoci smatrali varvarima, delom i zbog njihovih animističkih verovanja. U 18. i u prvoj polovini 19. veka dolazi do slabljenja centralne države u korist regionalnih vladara, među kojima se ističu i plemići naroda Oromo koji su se postepeno priključili ahmarskom hrišćanskom kulturnom krugu.

njegovoj vladavini i 1974. smenjuje ga prosovjetska vojna hunta. Prosovjetska vlada se približila SSSR-u, ali je 1991. godine sa reformama u istočnim zemljama Evrope, i okretanjem Moskve prioriternijim zadacima, došlo do pada ovog režima.¹¹ Od tog trenutka Etiopija je u stalnim konfliktima, od 1998. godine do 2000. godine u sukobu je sa Eritrejom zbog graničnog spora. Tokom 2006. godine *Unija islamskih sudova*, nova frakcija u somalijskom građanskom ratu, zauzima veliki deo južne Somalije. U decembru iste godine Etiopija pokreće rat u Somaliji koji u roku od par nedelja oslobađa teritoriju od islamista.

*Eritreja*¹² je od 1890. bila italijanska kolonija. Italijane je 1941. godine proterala britanska vojska u Africi i priključila je britanskom kolonijalnom carstvu. Kada se britansko kolonijalno carstvo u Africi počelo raspadati postala je deo Etiopije, a onda, posle decenijske borbe, postaje samostalna 1993. godine. Naime, posle prestanka sovjetske vojne pomoći Etiopiji, eritrejski gerilci uspeli su početkom devedesetih da potisnu etiopske snage iz Eritreje i uspostave nezavisnost. Eritreja je bila dodatno opterećena dvogodišnjim ratom od 1998. godine do 2000, sa Etiopijom, koji je izbio zbog granične linije.

Posle završetka Drugog svetskog rata mandat nad Eritrejom preuzimaju Ujedinjene nacije. Pregovori oko budućnosti ove afričke države započeli su 1949. godine. Etiopija je vršila snažan pritisak na UN da Eritreji dodeli status etiopske pokrajine, a i SAD su se počele interesovati za budućnost ove zemlje zbog njenog strateškog značaja u odnosu na Crveno more. Britanci su izvestili UN da tri je četvrtine tadašnjeg stanovništva za nezavisnu državu. UN su 1950. godine izglasale rezoluciju prema kojoj je trebalo oformiti federaciju Eritreje i Etiopije.¹³ Rezolucija je stupila na snagu 1952. godine, ali je izazvala izvesnu napetost u Eritreji jer nije ispoštovana želja većine

11 Nakon raspada SSSR-a Ruska Federacija je brzo izgubila interesovanje za podsaharsku Afriku. Zbog krize kroz koju je prolazila postsovjetska Rusija, a i u nedostatku finansijskih sredstava propao je veliki broj projekata za izgradnju infrastrukture ili elektrana. Najniža tačka u rusko-afričkim odnosima bila je 1995. godine, a od tada je u postepenom usponu. Pogledati, Vjačeslav Avijucki, *Kontinentalne geopolitike*, CLIO, Beograd, 2009, str. 236.

12 Eritreja je na strateški vrlo važnom prostoru u odnosu na Crveno more. Po njemu država nosi i ime. Naime reč Eritreja vuče poreklo od rimskog naziva za Crveno more – *Mare Erythraecum*.

13 Detaljnije, Documents of UN (1950) – 02.12.1950, 390. (V), Eritrea: Report of the United Nations Commission for Eritrea: Report of the interim Committee of General Assembly on the report of the United Nations Commission for Eritrea.

stanovništva ove države.¹⁴ Tokom 1962, Etiopija je prekršila rezoluciju UN i izvršila aneksiju Eritreje, proglašivši je za jednu od svojih pokrajina. Tada u Eritreji počinje gerilski otpor etiopskim vlastima. Etiopske snage doživljavaju poraz, a kada je pala vlada u Adis Abebi, Eritreji je 1991. godine obećano da će u roku od dve godine biti organizovan referendum na kome će se odlučivati o njenoj nezavisnosti. Referendum je održan 1993. godine pod pokroviteljstvom UN. Vrlo visok procenat Eritrejaca se izjasnilo za stvaranje nezavisne države. Mir sa Etiopijom ipak nije dugo trajao. Naime u periodu od 1998. godine do 2000. izbio je rat oko nerešenih graničnih pitanja. Iako je te godine potpisan i mirovni sporazum između dve države, konačno rešenje i pitanje eritrejsko-etioipske granice nije rešeno do danas.¹⁵

SUKOBI NA ROGU AFRIKE

Sukobi u ovom delu sveta imaju duboke korene i proizilaze iz specifičnih odnosa zemalja koje se nalaze na Rogu Afrike. Veliki deo Etiopije je hrišćansko ostrvo na teritoriji koja je gotovo sva muslimanska. Međutim, to nije hrišćanstvo koje su doneli Evropljani u Afriku zajedno sa svojom kolonizacijom. Ono je prodiralo u etiopsko carstvo Ansum tokom prvih vekova naše ere. Somalija je, nasuprot tome kompaktna zemlja po etničkoj strukturi, po islamskoj religiji i po jeziku.

Granica između Etiopije i Somalije određena je 1908. godine, ali je i dalje ostala povod za međusobne sukobe. Upravo je jedan od njih poslužio Benito Musoliniju kao izgovor za napad na Abisiniiju, današnju Etiopiju. Etiopiju su osvojili Italijani, dok je Ogaden pripojen Somaliji.

Kada je tokom drugog svetskog rata propalo efemerno italijansko kolonijalno carstvo, Ogaden je vraćen Etiopiji. Ali, Somalija se nije odrekla pretenzija prema ovoj teritoriji. Somalija je stekla nezavisnost 1960. godine. Međutim, problem njenih granica je nastavio i dalje da izaziva zategnutost u odnosima sa susednim zemljama. U osnovi, sporovi su involvirali somalijske napore da se stvori jedinstvena celina sa somalijskim plemenima koji su ostali van njene teritorije. U oblasti Ogadena dve susedne zemlje su

14 Pogledati, Documents of UN (1952) – 17.12.1952, 617, (VII), Resolutions adopted by the general assembly during its seventh session, Eritrea: Report of the UN commissioner of the Eritrea.

15 Pogledati: Bereketieb Redie, *Eritrea-The Making of the Nation, 1890-1991*, Uppsala University, 2000.

naizmenično počinjale oružane sukobe, stišavale ih, ali je sam problem ostao nerešen. Ogadensku pustinjsku visoravan, veličine oko 150.000 kvadratnih milja, naseljavaju plemena somalijske etničke pripadnosti.

Uzrok sukoba između Kenije i Somalije je takođe nerešeno teritorijalno pitanje, tačnije pitanje statusa severne oblasti Kenije nastanjene sa oko 100.000 stanovnika pretežno somalijskog porekla. Nekoliko meseci pred proglašenje nezavisnosti Kenije u Rimu je 28. avgusta 1963 godine održana konferencija predstavnika Somalije, Velike Britanije i Kenije (s tim što je kenijski predstavnik bio uključen u Britansku delegaciju) na kojoj je razmatran ovaj problem. Konferencija je završena bez uspeha, jer nije postignut sporazum. Somalijska delegacija je tada kao uslov za nastavak razgovora zahtevala uspostavljanje zajedničke somalijsko-kenijske administracije u spornoj oblasti ili intervenciju UN. Britanija je zauzela stav da Somalija i Kenija, kao nezavisne države u afričkim okvirima, treba da zajednički potraže rešenje ovog problema.

Sukobi na Rogu Afrike rezultat su pre svega nerešenih teritorijalnih pitanja, ali i nastojanja da se na ovom, važnom prostoru, zauzme centralna pozicija. Teritorijalni sporovi nastali su kao rezultat proizvoljnih povlačenja graničnih linija nekadašnjih kolonijalnih osvajača, ali i težnje pojedinih afričkih zemalja da osvajanjem ili pripajanjem pojedinih teritorija, zauzmu što bolju geopolitičku i geostratešku poziciju. Konflikti na Rogu Afrike počeli su da izbijaju početkom šezdesetih godina XX veka. Neposredan povod bilo je proglašenje nezavisnosti Somalije i ukidanje federativnog statusa Eritreje i njenim uključivanjem u unutrašnje strukture etiopske države. Sukobi su imali svoje regionalne i globalne karakteristike.

Na *regionalnom* nivou, ovi konflikti su neposredno uticali na višedecenijske odnose i veze država na Rogu Afrike. Regionalni ključ ovih sukoba je u činjenici da u Etiopiji, Džibutiju, Eritreji, Keniji i Sudanu, živi veći ili manji broj Somalijaca¹⁶ ili pripadnika drugih naroda i etničkih grupa

16 Somalijci su jedan od retkih afričkih naroda, koje povezuje jedinstvena svest o pripadnosti istom narodu. Međutim, susedne zemlje u kojima žive delovi tog naroda ne mogu se odreći svoje teritorije u korist Somalije. Kroz istoriju prava manjinskih grupa često su bila kršena. U Etiopiji je težnja da se stvori jaka nacionalna država dovela do unitarističkih koncepcija zasnovanih na liderskoj poziciji Ahmaraca nad drugim etničkim grupama i plemenima. Ovakvi koncepti, naravno mogu se smatrati pravom Etiopljana da uredi državu po svojim kriterijumima. Ali, na drugoj strani, Somalijci se pozivaju na neravnopravnost unutar jedne države, nepravedno povučenim kolonijalnim granicama između dve države, i provocira Somaliju, da ne samo prema Etiopiji, nego i drugim susednim državama, ima teritorijalne aspiracije.

koji manje ili više nisu zadovoljni svojim statusom, a takvo stanje je gotovo idealno za teritorijalne aspiracije i povode za rat.

Internacionalizacija konflikta na Rogu Afrike imao je formu izrazite konfrontacije Istoka i Zapada, čiji je vrhunac bio period sedamdesetih godina XX veka. U sukobu su bile angažovane i SAD i tadašnji Sovjetski Savez, ali i saveznici obe države. U globalnom kontekstu konflikti na istoku Afrike bili su samo deo globalnog rivaliteta dve super sile tog vremena. S tim u vezi Rog Afrike je bio samo deo šireg konflikta koji je obuhvatao ceo region Persijskog i Arabijskog zaliva, dakle i Arabijskog poluostrva sa Crvenim morem, uključujući i Egipat i Sudan. Vrhunac globalnog aranžmana koji je izazvao ovaj rat, bilo je rušenje carevine u Etiopiji u februaru 1974. godine, kada je zapravo i poremećen dotadašnji raspored globalnih snaga i uticaja jer su do tada SAD više od dve decenije, odnosno od 1953. godine u Etiopiji uživale status najpovlašćenije nacije.

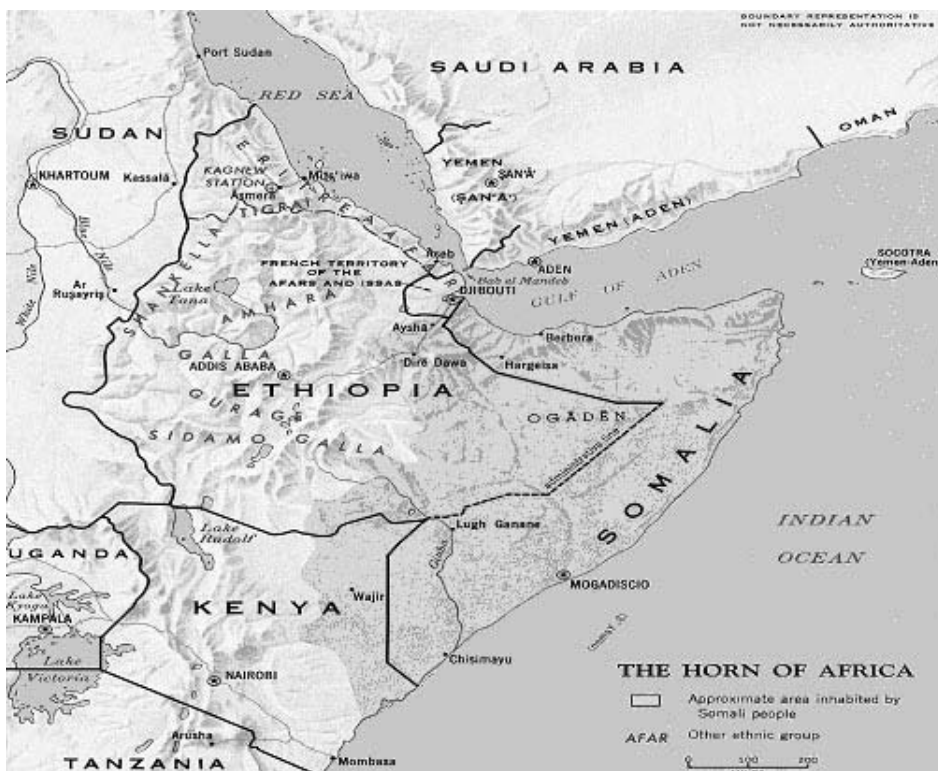
Jedan od najkarakterističnijih sukoba između zemalja Roga Afrike, bio je sukob Somalije sa dva svoja suseda Kenijom i Etiopijom. On se odvijao u dva navrata. Prvi sukob izbio je 1963. godine a drugi 1977. i trajao je do 1979. godine. Sukob je bio iniciran od strane Somalije i njenog nastojanja da objedini sve teritorije Roga Afrike na kojima su somalijska plemena. Sukob Somalije i Kenije bio je manjih razmera nego onaj između Somalije i Etiopije. Somalijsko-kenijski sukob je izbio oko spornih oblasti u severoistočnom delu Kenije. Somalijska strana je kao prelazno rešenje o uspostavljanu nove granične linije između dve države tražila formiranje zajedničke somalijsko-kenijske administracije u spornoj oblasti ili intervenciju UN.

Uz podršku Velike Britanije, na vanrednoj sednici OAJ¹⁷ u Dar el Salamu (Tanzanija) februara 1964, i rezolucijom donetom na Konferenciji ministara u Lagosu (Nigerija), takođe u februaru 1964, dve strane su pozvane da u neposrednim pregovorima reše spor. Šefovi država Somalije i Kenije postigli su na sastanku u Kairu (Egipat) jula 1964. načelni sporazum o njegovom rešavanju i sprečavanju širenja neprijateljstva.¹⁸

17 Organizacija afričkog jedinstva.

18 Pogledati, Bojana Tadić, *Sukobi među nesvrstanim zemljama, (dokumentacioni prilog, Ana Damian)*, Međunarodna politika, Beograd, 1987.

Teritorijalna rasprostranjenost somalijskih plemena u Etiopiji i Keniji

(http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/26/Somali_map.jpg)

Na konferenciji OAJ održanoj u Kinšasi (Kongo) 1967. godine, doneta je Deklaracija o mirnom rešavanju ovog spora kao i o obnavljanju diplomatskih odnosa između Somalije i Kenije. Razgovori su nastavljeni i sledeće godine a granica između dve države je vremenom postala zvanična.¹⁹

Sukob između Etiopije i Somalije po obimu je bio veći. I on se odvijao u dva navrata 1963, a onda i u periodu od 1977. do 1979. godine. Od kada je određena, 1908. godine, granica između Etiopije i Somalije bila je povod za međusobne sukobe. Kao što je poznato, tokom Drugog svetskog rata, Etiopija je izgubila oblast Ogaden, koja je bila pripojena Somaliji, ali je posle odlaska Italijana iz Etiopije, ova oblast ponovo uključena u teritorijalnu

19 Detaljnije, Bojana Tadić, *Sukobi među nesvrstanim zemljama, (dokumentacioni prilog, Ana Damian)*, Međunarodna politika, Beograd, 1987.

strukturu Adis Abebe. Međutim, Somalija se nikada nije odrekla ove oblasti. Zbog Ogadena, Mogadiš je i posle sticanja nezavisnosti 1960. godine, bio u lafetnom sukobu sa Etiopijom.

U međuvremenu somalijska plemena su na području Ogadena formirala gerilske jedinice, koje je u sve otvorenijoj formi počeo da podržava zvanični Mogadiš, a što je Adis Abeba okarakterisala kao neprijateljsko mešanje suseda u njene unutrašnje odnose. U toku 1963. godine, Somalija i Etiopija su prekinule diplomatske odnose. Sledeće, 1964. godine, Etiopija i Kenija su dale zvanično saopštenje u kojem optužuju Somaliju za politiku zasnovanu na teritorijalnoj ekspanziji. Početkom 1964. godine, započeo je sukob između dve zemlje koji je trajao do marta, a onda je potpisan sporazum o prekidu vatre. Primirje između Etiopije i Somalije značio je i kraj rata između Somalije i Kenije.

Somalija je 1974. godine otkazala Ugovor o prijateljstvu i saradnji sa Sovjetskim Savezom, i sklopila više ugovora sa SAD i Kinom. Ovi ugovori su značajno modernizovali somalijsku armiju. Nedugo potom, oblast Ogaden je 1977. godine ponovo postala poprište ratnih sukoba. Somalijske vojne snage u sprezi sa gerilskim trupama u Ogadenu, uspele su da do novembra te godine zauzmu važne strateške centre u ovoj oblasti. Međutim, uz sovjetsku i kubansku pomoć, početkom 1978. godine, Etiopija je uspela u Ogadenu da potisne somalijske vojne snage. Ovaj sukob je vremenom počeo da se smiruje, ali i danas predstavlja složeno pitanje u Africi i potencijalni uzrok sukoba.

ETIOPIJA I ERITREJA

– geopolitička karakteristika rata –

Istorijska povezanost Etiopije i Eritreje je značajna.²⁰ Svoj geopolitički značaj, Eritreja je uglavnom zasnivala na svom geopolitičkom položaju. Naime, njena obala na samom ulasku u Crveno more, imala je, kroz istoriju, priličan značaj za velike sile.

Obala Eritreje prvo je bila pod kontrolom Otomanske imperije. Unutrašnjost Eritreje predstavljala je klasičnu sliku afričkih društava, koje su se zasnivala na mnoštvo nezavisnih državica zasnovanih na plemenskoj osnovi. Prilikom povlačenja sa ovih prostora Otomanska imperija je ovu teritoriju prepustila Egiptu, ali Egipćani nisu uspeli da formiraju vlast zbog

20 Pogledati: Tekle Amare, *Eritrea and Ethiopia-From conflict to Cooperation*, Red Sea Press, 1994.

nemira u Sudanu. Njen sused Etiopija, Eritreju je uvek tretirala kao deo svoje države. Priključenje Eritreje Etiopiji za Adis Abebu značio je izlaz na Crveno more, što je dalje podrazumevalo izvor hrane i mogući trgovački razvoj.

Uvažavajući gore izrečeno, može se reći da su se strateške ambicije Adis Abebe donekle poklapale sa italijanskim geopolitičkim interesima u Africi.²¹ Italija je još 1885. godine Eritreju tretirala kao svoj prekoookeanski posed. Posle izbijanja Drugog svetskog rata, Britanci su zauzeli Eritreju zbog blizine naftnih polja u Saudijskoj Arabiji i vojne kontrole ulaska u Crveno more. Posle rata, Eritreja je uz posredstva UN ušla u federaciju sa Etiopijom. Kada je 1960. godine Etiopija postala unitarna država, u Eritreji je izbio gerilski rat usmeren ka etiopskim vlastima. U ovaj sukob su se umešale i tadašnje velike sile. Tokom rata, tadašnji Sovjetski Savez je prvo podržao Eritreju, a od 1973 počeo je da daje podršku tadašnjoj etiopskoj vladi. Kada je prestala sovjetska pomoć Etiopiji, gerilci iz Eritreje proterali su etiopsku vojsku i administraciju Adis Abebe. Na taj način Eritreja je faktički postala nezavisna država.

Složenost odnosa u ovom delu sveta značajno su uvećavali i nerešeni problem Eritreje. Priključenjem Eritreje etiopskom carstvu 1962. prekrštena je rezolucija UN prema kojoj je Eritreja u sastavu Etiopije kao samostalna federalna jedinica s naglašenim elementima autonomije. Centralistički carski režim ukinuo je njen autonomni status i pretvorio je u jednu od administrativnih etiopskih provincija. Tada je počelo formiranje oslobodilačkih pokreta koji su imali pomoć i podršku Sudana. I posle promene na vrhu u Etiopiji 1974. godine eritrejski oslobodilački pokreti su nastavili borbu za osamostaljivanje ove oblasti. Posle vojnih operacija u Ogadenu 1977-1978. Etiopija je nastojala da vojnim putem ponovo vrati kontrolu nad Eritrejom, ali nije uspeo. Međutim, rat sa velikim susedom time nije bio završen. Imao je svoj nastavak u periodu od 1998. do 2000. godine zbog granične linije između dve države.

SADAŠNJE STRANO VOJNO PRISUSTVO NA ROGU AFRIKE I ZNAČAJ MOREUZA BAB-EL-MANDEB

Jedno od najvažnijih geopolitičkih tačaka ovog prostora je Crveno more. Crveno more, zapravo je veliki zaliv Adenskog zaliva i Indijskog okeana. Zaliv je prirodna granica između najbogatije države Bliskog istoka, Saudijske

21 U osnovi italijanske imperjalističke geopolitičke strategije nalazi se tzv. *Kontrola obale (a) (controllo della costa – controllo delle coste)*, kao strateško uporište za kontakt i kontrolu unutrašnjosti kopna.

Arabije i Jemena, i najsiromašnijih država Afrike, Etiopije, Somalije i Eritreje. Južna obala Jemena na severoistoku, i obale Eritreje i Džibutija na afričkom delu, zatvaraju ulaz u najjuži deo ulaska u Crveno more. Suecki kanal je najznačajnija geopolitička tačka na širem prostoru Roga Afrike i nalazi se na teritoriji Egipta države koja spaja Bliski istok sa Afrikom. Zbog ovakvih geopolitičkih karakteristika, kao i čestih eskalacija sukoba u ovom regionu Vašington je, kao jedan od svojih prioriteta pratio situaciju na rogu Afrike i u njegovom širem regionu. I pored toga, SAD su 1993. godine doživele tragičan incident u Somaliji. Tokom humanitarne operacije (“Restore Hope”), koji je sprovodio kontingent vojnika pod okriljem UN, u Somaliji je izgubilo život osamnaest američkih vojnika. Suočeni sa pogoršavanjem situacije u toj zemlji, Amerikanci su pojačali svoje prisustvo u Somaliji, u kojoj je vladao kaos, sa namerom da zarobe jednog od pobunjeničkih vođa. Loše pripremljena i izvedena operacija, završila se tragičnim gubitkom života američkih komandosa.

Posle strateškog vojnog povlačenja nekadašnjeg Sovjetskog Saveza sa ovih prostora, SAD su 2001. godine u Džibutiju formirale svoju mornaričku bazu *Lemonije*. Baza Lemonije je mornarička ekspediciona baza smeštena na međunarodnom aerodromu u Džibutiju. Amerikanci su je više meseci pripremali za svoje potrebe, s obzirom da je pre toga ona bila mesto gde su bili smešteni i gde su se obučavali francuski komandosi i legija stranaca. Bayu koristi i američka mornarička komanda za Evropu, Afriku i Jugozapadnu Aziju. Iako je danas jedina takve vrste američka vojna baza u Africi, njena uloga je sasvim jasna. Pored toga što strateški obezbeđuje moreuz Bab-el-Mandeb,²² ona kontroliše širi prostor od upada pirata, terorističkih napada i jakog uticaja Al Kaide. Naime, SAD su dugo znale da razne ekstremističke grupe koriste pustinjske predele severoistočne Afrike (Rog Afrike), kao bazu za svoje kampove i operacije. Ali borba sa njima nije bila prioritet.

Međutim, sve je počelo da se menja sa incidentom koji se dogodio 12. oktobra 2000. godine. Toga dana izjutra na vezu u jemenskoj luci Jemen na dopuni goriva bio je američki razarač USS Col. Malo plovilo približilo se razaraču, a zatim je usledila snažna eksplozija koja je znatno oštetila razarač, i odnela u smrt 17 i ranila 39 američkih marinaca. Odgovornost za ovaj napad

22 Bab-el-Mandeb (arapski, *vrata suza*) je moreuz koji razdvaja Afriku i Aziju a spaja Crveno more i Adenski zaliv. Moreuz je dobio naziv po arapskoj legendi prema kojoj je zemljotres razdvojio Afriku i Aziju i izazvao veliki broj žrtava. Moreuz je strateški vrlo važan, a predstavlja i jedan od najprometnijih plovnih puteva. Širok je oko 30 km, a dubok između 30 i 300 m.

preuzela je Al Kaida. Posle ovog napada i napada u Njujorku 11. septembra 2001. baza Lemonije je povećana pet puta.²³

Pored tradicionalnih rivalstava velikih sila, kojoj se priključila i Kina (a u budućnosti će verovatno i neka druga država), u svetu poslednjih godina sve više se formira zajednički blok velikih sila usmeren na suzbijanje međunarodnog terorizma i obezbeđivanju strateških tačaka na planeti značajnih za funkcionisanje međunarodne ekonomije i svetskih energetske potencijala. Što se tiče korisnika, njihova spoljna politika se sve više oblikuje na osnovu energetske problema. Razlog zbog koga Zapad ne može da zaustavi nuklearne ambicije Irana, niti da zaustavi rat u Sudanu, u velikoj meri je uzrokovan sve većom zavisnošću Kine od energenata koji potiču iz tih zemalja. Odnositi se prema energiji kao prema čistom ekonomskom pitanju stvar je prošlosti. Realnost sa kojom se svet susreće zahteva od vlada da usvoje neke nove metode. Tržišna kretanja nesumnjivo treba da nastave da deluju, treba pospešiti međunarodnu saradnju u pogledu energenata, koristiti različite energetske izvore i investirati u strateške rezerve.

Veliki proizvođači energije, poput Saudijske Arabije, Irana, Čada i Sudana, takođe se suočavaju sa potencijalnim nemirima i energetske koridori u oblastima pojačanog nasilja, poput Bliskog istoka, Afrike i Centralne Azije, pretnja su globalnoj bezbednosti i energetske izvorima. Gubitak od nekoliko miliona barela dnevno u dužim periodima oslabila bi svetsku ekonomiju. Procena u NATO paktu je da ako dođe do nemira u tim regionima da će biti neophodna hitna upotreba međunarodnih stabilizacionih snaga. Zato u NATO-u smatraju da treba da analiziraju pretnje, kao i da priprema planove za sučeljavanje sa njima i da obučavaju i opremaju svoje snage u vezi s tim.²⁴

NATO već prilično dugo obezbeđuje pomorsku komunikaciju i strateške tačke koje spadaju u Alijansinu sferu interesa, kao što su Bosfor, Gilbratarski moreuz, Suecki kanal, moreuz Bab el Mandeb i Hormuški moreuz, koji se sučeljavaju sa sve većom pretnjom terorističkih napada na tankere koji prenose naftu. Poslednji navedeni lokalitet je naročito rizičan, budući da zbog

23 Pored SAD koje najviše učestvuju u obezbeđivanju važnih pomorskih tačaka i pravaca i nekoliko evropskih zemalja, pre svega Velika Britanija i Francuska takođe učestvuju u tome. Kada je izvršen napad na razarač USS Cole u Jemenu, 2000. godine, francuska pomorska flota u Indijskom okeanu, koja štiti pomorsku trasu u moreuzu Bab el Mandeb, bila je prva na mestu nesreće i pomogla je u spašavanju američkih mornara.

24 Gal Luft, Kristofer Pajar, *Uloga NATO-a u obezbeđivanju energetske izvora*, Evroatlanska bezbednost, br. 5, od 01.03.2007.

nuklearnih ambicija Teherana raste napetost u regionu. Strateški koncept NATO-a već uključuje elemente za zaštitu vitalnih linija za snabdevanje energetika. Primena tih zamisli obuhvata pojačano pomorsko prisustvo i nadgledanje u ključnim tranzitnim oblastima. Ne samo da bi se tako obezbedili energetske izvori, već bi se i materijalno doprinelo borbi protiv nelegalnih aktivnosti kao što su piraterija, pomorski terorizam i krijumčarenje. Amerikanci smatraju da bi NATO trebalo da se pozabavi i sve većom pretnjom miniranja uskih grla na strateškim lokalitetima. Kapaciteti NATO-a za čišćenje mina trenutno su nedovoljni za situaciju u kojoj bi neki državni činovioci ili terorističke grupe izvršile značajniju operaciju miniranja.

Značaj moreuza Bab el Mandeb i njegova geopolitička i strateška povezanost sa Sueckim kanalom bila je vrlo jasno izražena prilikom nedavnog prolaska ratnih brodova Irana kroz ove moreuze. Prolazak dva iranska ratna broda kroz Crveno more i Suecki kanal pokazala je takođe i međusobnu geopolitičku povezanost Roga Afrike i Bliskog istoka. Brodovi "Šahid Kvandi" i "Harg" iranske ratne mornarice prolazeći kroz Crveno more i Suecki kanal doplovili su ispred obala Izraela demonstrirajući novu snagu iranske države podstaknute razvojem njenog nuklearnog programa. Interesantno je da američka baza Džibutiju i njene mornaričke snage nisu pokušale da zaustave iranske brodove, a takođe je interesantno i konstatovati da je Vlada u Kairu dala dozvolu za prolazak iranskim brodovima, iako se Egipat tretira kao jedan od najvažnijih saveznika SAD na ovom prostoru.²⁵

MEĐUSOBNA ENERGETSKA POVEZANOST ROGA AFRIKE I BLISKOG ISTOKA

Crveno more, Rog Afrike i afričke države na Rogu Afrike predstavljaju zaleđe Bliskog istoka i država tog regiona. Rog Afrike i Crveno more uopšte, a isto tako i priobalne države postaće još značajnije izgradnjom pet transarabijskih naftovoda. Osamdesetih godina XX veka, šest država Zaliva, Saudijska Arabija, Kuvajt, Bahrein, Katar, Ujedinjeni Arapski Emirati i Oman zajednički su doneli odluku da polovinu svog izvoza naftom transportuju, tim novim pravcem odnosno preko Luka na Crvenom moru. Na taj način, pravcem preko Crvenog mora za polovinu bi se smanjio izvoz nafte

25 Prolazak dva iranska broda sredinom februara 2012. godine kroz moreuze Bab-el-Mandeb, bio je drugi dolazak iranskih ratnih brodova ispred obala Izraela. Prvi prolazak mornaričkih snaga Teherana bio je 1979. godine.

preko zapadnog dela Arabijskog poluostrva odnosno preko morskog tesnaca Hormuz i Persijskog zaliva.

Saudijska Arabija je jula 1981. godine završila 1.200 km dug naftovod preko Arabijskog poluostrva. Tim naftovodom, kada je otvoren, slalo se 1.85 miliona barela nafte dnevno, sa naftnih polja Abkaika i luke Janbi na obalu Crvenog mora. U novembru 1981. godine zemlje Zaliva projektovale su još pet naftovoda preko Arabijskog poluostrva. Tim planom je predviđeno da dva nova naftovoda, od predviđenih pet, povežu naftna polja Abkaika sa lukom Janbi, s tim što bi jedan povezao naftna polja u Kuvajtu sa lukom na Crvenom moru, a drugi bi iz Kirkuka u Iraku dopremao naftu do zaliva Akbaba na severnom delu Crvenog mora. Razlozi za izgradnju ovih naftovoda su strateške prirode. Tada, kao i sada, izvoz nafte potpuno je zavistan od stanja u tesnacu Hormuz i Persijskom zalivu. Ako bi ovaj put iz bilo kog razloga bio prekinut, izvoz nafte bio bi praktično onemogućen, s obzirom na činjenicu da tih šest zemalja daju 62% celokupne količine nafte na svetskom tržištu, i da sa 40% učestvuju u naftnim sirovinским potrebama najrazvijenijih država sveta, a od toga sa 70% učestvuju u potrebama Japana.²⁶

REGIONALNI I INTERREGIONALNI UTICAJI NA ROG AFRIKE

Na države koje se nalaze na prostoru Istočne Afrike, snažan uticaj imaju regionalne i interregionalne države.

Jedan od najsnažnijih uticaja na ovaj region ima *Saudijska Arabija*, jedna od najbogatijih i najuticajnijih država Bliskog istoka. Saudijskoj Arabiji je Rog Afrike zaleđe. Bogata saudijska država sa drugim izvozniciima nafte na Bliskom istoku u doglednoj budućnosti planira da napravi alternativne naftne koridore koji bi izlazili na Crveno more. S obzirom da su i siromašne afričke države Roga Afrike usmerene na Crveno more, za Saudijsku Arabiju je važno da se u ovom regionu smanji gusarenje i pljačke koje mogu ugroziti njen izvoz nafte. U pogledu na države Roga Afrike za spoljnu politiku Saudijske Arabije važni su odnosi sa Somalijom i Džibutijem. Spoljna politika Saudijske Arabije je tradicionalna, u skladu sa vahabitskom verom, što znači da se ona zasniva na širenju islama gde god je to moguće, i na takozvanoj muslimanskoj solidarnosti. Odnosi sa Džibutijem zasnivaju se na zajedničkim osnovama i interesima Vašingtona i El Rijada, a najviše

26 Pogledati: Šircej Jože, *Konflikt na Rogu Afrike*, Centar za proučevanje sodelovanje z dežalami v razvoju, Ljubljana 1982.

proizilaze iz muslimanske osnove građana Džibutija kao i na strateškoj poziciji koju država Džibuti ima u odnosu na Crveno more.

Odnosi Saudijske Arabije sa Somalijom su mnogo kompleksniji. Zasnivaju se na povremenim pritiscima El Rijada, da svaki pokušaj društvenih reformi u Somaliji kakve s vremena na vreme želi da sprovede Mogadiš, on ne odustane od islama i njegovih principa u strogom smislu te reči. Ovi pritisci na Somaliju, naročito su bili prisutni kada je Mogadiš želeo da somalijski jezik proglasi zvaničnim jezikom u Somaliji, jer je tada arapski jezik došao u podređen položaj. Saudijska Arabija bila je i protiv uvođenja latiničnog pisma u Somaliji, kao i zakona o bračnoj zajednici.

U interregionalnom pristupu svakako najznačajniju ulogu imaju SAD. Njihovo prisustvo i ciljevi na ovom prostoru doživeli su transformaciju. Negde od sredine XX veka ono se zasnivalo na političkoj i ideološkoj borbi sa Sovjetskim Savezom, a od osamdesetih i devedesetih godina istog veka, SAD započinju preorijentaciju sa ideoloških na opštegloboalističke principe borbe protiv terorizma i pljačke. Odnos koji SAD ima prema Rogu Afrike u tesnoj je vezi sa Bliskim istokom. Tu svakako spadaju i specijalni odnosi SAD i Saudijske Arabije. Istorijski kontekst ovih odnosa počiva na saradnji Saudijaca sa američkim naftnim kompanijama iz tridesetih godina XX veka. S tom u vezi jedan od najvažnijih kriterijuma spoljnopolitičkih aktivnosti ove dve države njihovo savezništvo, koje sa jedne strane, omogućuje Saudijskoj Arabiji ulogu lidera konzervativnih država na Bliskom istoku kao i regionu Roga Afrike, a SAD obezbeđuju snažnog energetskog partnera. SAD imaju bazu u Džibutiju i uglavnom se orijentišu na kontrolu prolaska Crvenim morem i dalje Sueckim kanalom. Danas su SAD više orijentisane na kontrolu i borbu protiv Al Kaide koja je vrlo prisutna na Rogu Afrike, nego nekom eventualnom sukobu između afričkih država, s obzirom da bi danas ti sukobi bili lišeni ideoloških konotacija. S obzirom na čvrsto savezništvo sa Egiptom i Saudijskom Arabijom, SAD na ovom prostoru, veću pažnju obraćaju na države kao što su Sudan i one na Rogu Afrike, zbog eventualnih kampova terorista nego zbog potencijalnih etničko-plemenskih sukoba. Afričkom politikom Vašingtona rukovode tri principa: bezbednosna pitanja, prvenstveno povezana sa borbom protiv Al Kaide, potreba da se dođe do raznovrsnijih snabdevača naftom i ekonomska saradnja kombinovana sa demokratizacijom afričkih režima.

Kao i u drugim delovima Afrike, *Izrael* je dugo praktikovao aktivnu politiku podrške Etiopiji. Saradnja koja je počela još za vreme vladavine Hajla Selasija, dostigla je značajne rezultate baš u osposobljavanju elitnih

jedinica etiopske vojske. Izrael je Adis Abebi povremeno davao i selektivne podatke, koji su Etiopiji pomagale, s obzirom na neprijateljski stav Arapskih zemalja, Somalije a naročito Saudijske Arabije. Ove informacije imale su značaj i zbog stalnih težnji Eritreje za otcepljenjem. Pobedom etiopske revolucije ova veza sa Izraelom je smanjena, ali, nije prekinuta. Uz diskretnu podršku Izrael je nastavio da održava veze sa novim etiopskim rukovodstvom i posle zaoštavanja odnosa Etiopije i SAD 1977. godine, i to bez obzira na sve veću saradnju Adis Abebe sa Sovjetskim Savezom. Izrael je posle 1976. godine bio glavni dobavljač Etiopije američkim oružjem, vrlo potrebnih etiopskoj vojsci, s obzirom da je ona gotovo četvrt veka koristila vojni materijal proizveden u SAD. Tokom 1978. godine na zahtev Sovjetskog Saveza i Kube prestaje izraelska vojna pomoć Etiopiji, ali ostaje činjenica da je Izrael igrao značajnu ulogu posrednika između novih vlasti u Adis Abebi i Vašingtona.²⁷ Prisustvo Izraela danas, na ovom prostoru nije vidljivo, ali se oseća. Izrael naprosto ne može napustiti Rog Afrike, pre svega zbog terorističkih kampova, a zatim i zbog Sudana, Somalije, Saudijske Arabije a i zbog strateških tačaka kao što su Bab-el-Mandeb, Crvenog mora, zaleđa Saudijske Arabije i posebno Sueckog kanala.

Sa smanjivanjem uticaja nekadašnjeg Sovjetskog Saveza, i u očekivanju povratka Rusije, u afričkom prostoru sve je uticajniji još jedan globalni igrač *Kina*. Intenzitet kineskog angažovanja u Africi uopšte, pa tako i na istoku Afrike, bio je različit, a zavisio je od političkih prilika u samoj Kini. Odnosi Kine i afričkih zemalja imali su u početku samo politički kontekst. Da bi suzbio uticaj Tajvana, koji je do sedamdesetih godina XX veka imao stolicu u Savetu bezbednosti UN, Peking je nastojao da dobije podršku afričkih zemalja koje su brojčano prilično zastupljene u UN.²⁸

Dalji razvoj kineske politike u celoj Africi uslovljen je naftnim imperativima. Kao drugi svetski uvoznik nafte (iza SAD), Kina uvozi 28% nafte iz Afrike i to uglavnom iz Angole, Sudana i Konga. Kineska naftna kompanija CNPC je istraživala nalazišta nafte u Sudanu, a Kina je sagradila strateški naftovod koji povezuje nalazišta sa naftnim terminalom u Crvenom moru, koji je takođe izgradila Kina.²⁹ Što se tiče Roga Afrike, Kina je

27 Pogledati: Šircej Jože, *Konflikt na Rogu Afrike*, Centar za proučevanje sodelovanje z dežalami v razvoju, Ljubljana 1982.

28 Vjačeslav Avijucki, *Kontinentalne geopolitike*, CLIO, Beograd, 2009, str. 233.

29 Isto, str. 234.

mereno obimom pomoći tokom sedamdesetih godina XX veka bila najveći davalac pomoći zemljama ovog regiona.

ZAKLJUČAK

Rog Afrike nije više deo sveta na kome se direktno konfrontiraju velike sile, ali jeste region na kome se sučeljavaju njihovi interesi. Na Rogu Afrike i na njegovom širem prostoru danas se konfrontiraju snage NATO Alijanse sa terorističkim ekstremističkim organizacijama, kao i sa raznim gusarskim i drugim krijumčarskim grupama. Na ovom prostoru je još uvek prisutna trgovina ljudima, a region je opterećen i hroničnim socijalnim krizama kao što su glad i razne epidemije bolesti koje su iskorenjene u drugim delovima sveta.

Kada je reč o ratovima, karakteristika ratova između afričkih zemalja uopšte, predstavljaju njihove unutrašnje i spoljne determinante. Unutrašnje predstavljaju plemenski sukobi, a uzroci spoljnih svakako su državne granice, koje su podelile etničke grupe istog naroda, a rezultat su dogovora nekadašnjih kolonijalnih sila. U tom smislu države Istočne Afrike, Etiopija, Eritreja, Somalija i Džibuti ne predstavljaju nikakav veliki izuzetak u odnosu na kontinent na kome se nalaze, ali imaju svojih specifičnosti.

Kada bi se objedinila cela teritorija na kojoj žive somalijska plemena Somalija bi postala najveća država Istočne Afrike. Faktički bi ono što danas zovemo Rog Afrike predstavljalo državnu teritoriju Somalije (Somalijsko poluostrvo). Mogadiš bi kontrolom Ogadena kontrolisao i veliki deo unutrašnjosti ovog dela Afrike.

U opozitnom stanju u odnosu na Somaliju, nalazi se Etiopija, koja svojom strukturom, a posebno sa svojom religijom, predstavlja afričku posebnost. Njen gestrateški položaj je specifičan. Sa jedne strane, ona ima problem u Ogadenu koji je deo njene teritorije, ali koji je nastanjen uglavnom somalijskim stanovništvom koje teži spajanju sa maticom. Njen drugi geopolitički problem predstavlja Eritreja jer je ona sada samostalna država, čija samostalnost Etiopiju čini kontinentalnom afričkom državom sa značajno smanjenim geopolitičkim kapacitetima.

Eritreja je u sadašnjim geopolitičkim dešavanjima na Rogu Afrike trenutno u najpovoljnijem položaju. Taj geopolitički položaj joj omogućuje relativno dobru kontrolu samog ulaska u Crveno more, ali i njegovog značajnog dela.

Rog Afrike predstavlja jednu od najznačajnijih geopolitičkih tačaka na planeti. Prostor je bremenit potencijalnim sukobima. I pored toga što

stanovništvo trpi strahovite socijalne teškoće, od kojih su najkarakterističnije glad i epidemije, Vlade država u Du iznalaze načina za naoružavanje svojih vojski. Region je pod stalnim nadzorom NATO snaga, posebno SAD. Vašington pažljivo prati ekstremističke grupe, kontroliše ulaz u Crveno more (strateški moreuz Bab-el-Mandeb), kao veliki produžetak Sueckog kanala i zaleđa Saudijske Arabije, Egipta i Sudana. Baza SAD “Lemonije” u Džibutiju jedina je takve vrste u Africi.

U celom regionu Crveno more i prostor oko njega dobija na velikom značaju, posebno zato što zemlje Zaliva traže alternativne pravce za izvoz svoje nafte. Luke na Crvenom moru mogle bi, u tom smislu, da budu alternativa prevozu naftnih derivata preko Hormušskog moreuza. Saudijska Arabija je već izgradila jedan naftovod do Crvenog mora, zemlje Zaliva planiraju ukupno pet, a za dva naftovoda izrađena je projektna dokumentacija.

Na ceo region vrlo jak uticaj imaju regionalne i interregionalne sile. U regionalnom smislu, na Somaliju i Džibuti snažan uticaj ima Saudijska Arabija. U vanregionalnom smislu, vojno, ovde je najprisutniji Vašington, oseća se prisustvo Izraela, a u ekonomskom smislu sve je prisutnija Kina. Peking ovde nije samo zbog nafte i njenih derivata, već i zbog drugih sirovina potrebnih za njegovu sve bržu industrijalizaciju.

LITERATURA

1. Avijucki Vjačeslav, *Kontinentalne geopolitike*, CLIO, Beograd, 2009.
2. Bhardwaj Raman, *The Dilemma of the Horn of Africa*, India: Sterling Publishers, Ltd., 1979.
3. Bereketeab Redie, *Eritrea-The Making of the Nation, 1890-1991*, Uppsala University, 2000.
4. Brzezinski Zbigniew, *The Grand Chessboard-American Primacy and its Geostrategic Imperatives*, Basic Books, 1997.
5. Clapham S. Christopher, *Africa and the International System-the Politics of State Survival*, Cambridge University Press, 2002.
6. Decalo Samuel, *Israel and Africa: The Politics of Cooperation, A study of Foreign Policy and Technical Assistance*, University of Pennsylvania, 1970.
7. Gitelson Susan, *Israel's African Setback in Perspective*, Transaction Books, 1976.
8. Godfrey Mwakikagile, *Kenya-Identity of a Nation*, Amazon ca. 2007.
9. Haggai Erlich, *The Struggle Over Eritrea*, Hoover Institution Press, 1983.

10. Hiwet Gebre Tesfagirgis, *Emergent Eritrea*, Red Sea Press, 1991.
11. Hodd Michael, *East Africa Handbook*, 7th Edition, Passport Books, 2002.
12. Marcus G. Harold, *Ethiopia, Great Britain, and the United States, 1941-1974*, University of California Press, 1983.
13. Marcus G. Harold, *A History of Ethiopia*, University of California Press, 2002.
14. Markakis John, *Ethnicity conflict in the Horn of Africa*, James Correy Publishers 1994.
15. Međunarodna politika, br. 792, Beograd, 1983, *The Seventh Conference of Heds of State or Government of the non-aligned Contries. New-Delhi, march 7-12, 1983*.
16. Mordechai Kreinin, *Israel and Africa*, Praeger, 1964.
17. Murphy N. Martin, *Somala: The New Barbary? Piracy and Islam in the Horn of Africa*, Columbia University Press, 2011.
18. Pankhurst E. Sylvia and Pankhurst Rihard K.P, *Ethiopia and Eritrea*, Lalibela House, 1953. 19. Rabasa Angel, *Radical Islam in East Africa*, RAND Corporation, 2009.
20. Rotberg I. Robert, *Battling terrorism in the Horn of Africa*, Brookings Institution Press, 2005.
21. Seeman Don, *One people, one blood: Ethiopian-Israelis and return to judism*, Rutgers University Press, 2009.
22. Sorenson John, *Disaster and Development in the Horn of Africa*, Palgrave Macmillan, 1995.
23. Šircelj Jože, *Konflikt na Rogu Afrike*, Centar za proučevanje sodelovanje z dežalami v razvoju, Ljubljana 1982.
24. Tadić Bojana, *Sukobi među nesvrstanim zemljama*, (dokumentacioni prilog Ana Damian), Međunarodna politika, Beograd, 1987.
25. Tekle Amare, *Eritrea and Ethiopia-From Conflict to Cooperation*, Red Sea Press, 1994.
26. Kibreab Gaim, *Critical Reflections on the Eritrean war of Idepence*, Sea Press, 2008.
27. Kjelen Rudolf, *Država kao životni oblik*, I.Đ.Đurđević, Beograd, Sarajevo 1923.
28. Lang F. Anthony, *Agency and Ethich: The Politics of Military Intervention*, University of New York Press, 2001.
29. Lefebure A. Jeffrey, *Arms for the Horn: US Security Policy in Ethiopia and Somalia 1953-1991*, University of Pittsburgh Press 1992.
30. Little D. Peter, *Somalia: economy without State*, Indiana University Press, 2003.

31. Luft Gal, Pajar Kristof, *Uloga Nato-a u obezbeđivanju energetske izvora*, Evroatlanska bezbednost, br. 5, 01.03.2007.

Dr. Milovan RADAKOVIĆ

GEOPOLITICS OF THE HORN OF AFRICA

ABSTRACT

At the beginning, author provides concretization of terms *geopolitics* and *conflict* and an explanation of geographical term *Horn of Africa*. In the following discussion, characterization and classification of the conflict between African countries is carried out. The work also comprises an analysis of geopolitical characteristics of the Horn of Africa and provides a brief synthesis of the countries in the region. Further, it explains the mutual relations and the nature of the conflict between Ethiopia and Eritrea, current military presence in the Horn of Africa and the importance of Bab-el-Mandeb strait. The author analyzes energy connection between Horn of Africa and the Middle East, regional and interregional impacts on the Horn of Africa countries and gives concluding remarks.

Key words: Geopolitics, Horn of Africa, Ethiopia, Eritrea, Somalia, energy, conflict.